

Finansdepartementet
Kansliet för Valfärdskommissionen

Digitalisering för att skapa långsiktiga förutsättningar för välfärd

I denna promemoria presenteras initiativ och förslag på åtgärder med utgångspunkt i de inspel som kommit in till kansliet. Avsikten är att Valfärdskommissionen vid sitt möte den 24 september 2020 ska ges möjlighet att finna gemensamma prioriteringar och diskutera åtaganden kopplade till åtgärderna.

Valfärdskommissionens uppdrag

Valfärdskommissionen ska systematiskt identifiera och analysera konkreta åtgärder som kan stärka kommunsektorns förmåga att tillhandahålla välfärdstjänster av god kvalitet i framtiden - inte minst mot bakgrund av den demografiska utmaningen. Åtgärderna ska leda till att offentliga resurser kan frigöras eller omprioriteras, samtidigt som välfärdens kvalitet och rättssäkerheten för befolkningen värnas. Kommissionen ska även beakta vikten av lärande och samarbete mellan olika aktörer. Vid sitt arbete ska kommissionen särskilt beakta att kommuner och regioner har olika förutsättningar och utgångsläge i olika delar av landet.

Digitalisering

En ökad digitalisering i välfärdssektorn har potential att bidra till såväl effektiviseringar som ökad delaktighet, kvalitet, innovation och säkerhet. Det finns stora skillnader i digitaliseringstakt mellan olika kommuner och regioner. Även förutsättningarna för kommunerna och regionerna att ta tillvara digitaliseringens möjligheter varierar stort, beroende på deras storlek, kapacitet, infrastruktur och tillgång på kompetens. Satsningar inom digitalisering har ofta fördelen att de kan användas i större skala och återanvändas av fler. För att effektiviserings- och kvalitetsvinster ska kunna uppnås krävs tydligare ansvarsfördelning och styrning samt samordning, gemensamma lösningar och i vissa fall ändringar i regelverk.

För att offentlig sektor ska kunna fungera effektivt behöver digitaliseringens möjligheter tas tillvara. Åtgärder som kan bidra till att frigöra resurser för välfärdstjänster behöver prioriteras så att regioner och kommuner kan upprätthålla eller öka kvaliteten i verksamheterna trots den demografiska utmaningen. En ökad digitalisering behöver genomföras med krav på omtanke, integritet, informationssäkerhet och rättssäkerhet i verksamheterna.

För att digitalisera välfärden krävs ett helhetsperspektiv, där infrastruktur, välfärdstekniska lösningar, digitala tjänster, digital kompetens och informationssäkerhet behöver samspela med varandra. Digitalisering kräver styrning och uppföljning så att önskvärda effekter uppnås. Därigenom kan resurser frigöras och återinvesteras. Det är också av vikt att sprida erfarenheter från goda resultat. Digitaliseringens effekter på jämställdhet, jämlikhet och mångfald behöver beaktas i arbetet. Digitaliseringen har också god potential att bidra till minskad administration.

Digitaliseringen leder också till fler risker och sårbarheter. Sårbarheter i informationssäkerhet kan leda till ett bristande skydd för den personliga integriteten samt störningar som leder till att verksamheten inte bedrivs på ett ändamålsenligt sätt. För att nyttja digitaliseringens möjligheter på bästa sätt bör arbetet med informationssäkerhet vara en integrerad del av digitaliseringen.

För att få största effekt av Valfärdskommissionens arbete är det av vikt att de initiativ som tas inriktas mot välfärdens verksamheter. Valfärdskommissionens fyra prioriterade områden är nära sammankopplade med varandra. Digitalisering och välfärdsteknik är ett sätt att effektivt nyttja offentliga resurser, men kan sannolikt också bidra till kommissionens övriga prioriterade områden såsom en hållbar kompetensförsörjning samt förbättrad styrning. Rätt utnyttjad kan digitaliseringen exempelvis skapa ett bättre arbetsliv och en bättre arbetsmiljö. På samma sätt är kompetensförsörjning och styrning viktiga för att digitaliseringens möjligheter ska kunna tas tillvara.

Gemensamt arbete

Digitalisering som gynnar välfärden kräver ett gemensamt arbete mellan bl.a. stat, regioner, kommuner och arbetstagarorganisationer för att alla kommuner och regioner ska kunna nyttja potentialen i digitalisering. Det

behövs en samsyn om prioriteringar, takt och finansiering av genomförandet av digitaliseringen. Såväl statens som kommunsektorns behov behöver beaktas i processen. I arbetet bör även hänsyn tas till de privata utförare och enskilda huvudmän som verkar inom välfärden. Exempelvis bör infrastrukturer utformas på ett sådant sätt att de inte hindrar privata aktörers verksamhet och bidrar till att den administrativa bördan blir så låg som möjligt, även för dem. Det är också väsentligt att ha ett helhetsperspektiv för att undvika alltför många särlösningar och eftersträva breda effektiva lösningar. Vidare behöver den kommunala självstyrelsen beaktas i processen, och värdet av självstyre kontra statlig styrning behöver vägas mot varandra för varje enskild åtgärd.

Staten har en viktig uppgift att undanröja hinder och stödja kommunerna och regionerna genom att till exempel se över regelverk och ta bort onödiga hinder för digitalisering samt bidra till att skapa förutsättningar för en förvaltningssgemensam digital infrastruktur och ge stöd till utveckling. Juridiska hinder och möjligheter till förenklingar i lagar, förordningar, råd och stöd behöver löpande uppmärksammas.

Enskilda kommuner och regioner kan gå före och med goda exempel visa vad som fungerar och vad som kan vara lösningar för flera kommuner och regioner. Så kan exempelvis automatisering av olika arbetsmoment, välfärdstekniska lösningar i omsorgen eller kompetensutveckling med stöd av ny teknik ha en betydande potential för effektivisering.

För att digitalisering och teknikutveckling ska kunna komma till nytta i välfärdens kärnverksamhet behöver den utgå från verkliga behov. Det finns också höga förväntningar från medborgare om att kunna använda digitala verktyg. Det är därför viktigt att både välfärdens professioner och användare med olika förutsättningar och behov är delaktiga och medskapande i utvecklingen. Jämställdhet och jämlikhet behöver finnas med i utvecklingsarbeten. Arbetsgivare behöver säkerställa en god digital arbetsmiljö genom kompetensutveckling och tillgängligadigitala verktyg som utgår från att lösa problem för medarbetare i välfärden eller för medborgarna som ska ta del av den. Professionerna bör på olika sätt vara delaktiga i samtliga faser vad gäller utvecklingen av nya digitala lösningar.

Åtgärdsförslag

1. Löpande arbete med de juridiska förutsättningarna för digitalisering

Det är viktigt att den digitala utvecklingen inte hindras av t.ex. onödiga formkrav eller föråldrad lagstiftning. Ett löpande arbete med att identifiera juridiska hinder för digitalisering och, när det är lämpligt, ta fram beredningsunderlag för anpassning av gällande rätt bör bedrivas samlat under en längre period. Förslag ska kunna komma ifrån myndigheter, regioner, kommuner och de som arbetar i välfärden. Syftet med arbetet bör vara att möjliggöra en ändamålsenlig digitalisering och förbättrad digital informationsförsörjning i kommuner, regioner, myndigheter och andra aktörer inom välfärden samt mellan huvudmän. I arbetet behöver säkerhets- och integritetsaspekter integreras redan från början i processerna.

2. Rättsligt stöd till kommunernas digitaliseringsarbete

Det finns behov av tillgång till ett förstärkt stöd till kommuner vad gäller juridisk kompetens inom digitaliseringsområdet. Behovet kan vara både allmänt stöd och vägledning riktad till alla kommuner såväl som stöd till enskilda kommuner eller projekt. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) ges i uppgift att stödja offentlig förvaltnings digitaliseringsarbete genom allmänt stöd och vägledning inom det rättsliga området. SKR ska bistå arbetet och också ge stöd till enskilda kommuner och regioner. Arbetet bör bedrivas utifrån en analys av vilka behov som finns i sektorn och bedrivas i nära samarbete med övriga myndigheter som verkar inom området.

Förslaget följs upp vid kommissionens möte under våren.

3. Försöksverksamhet i kommuner och regioner

Staten bör skapa möjligheter för kommuner och regioner att bedriva och delta i försöksverksamhet kring verksamhetsutveckling och innovation när det gäller digitala arbetssätt. Det kan t.ex. handla om att skapa vissa tidsbegränsade undantag från bestämmelser i lag eller förordning för att enskilda kommuner och regioner ska kunna bedriva försöksverksamhet. Försöksverksamheten kan bl.a. syfta till effektivare arbetssätt eller minskad administration och kan bedrivas i samverkan med innovatörer, forskare eller myndigheter. I försöksverksamheter är det viktigt att professionerna och till

exempel relevanta myndigheter och Inera involveras. Resultaten av försöksverksamheten bör spridas. Sådan försöksverksamhet kan genomföras med stöd av en utredning eller en myndighet.

4. En process för utveckling av välfärdens digitala infrastruktur

En process för utveckling och införande av en långsiktigt hållbar digital infrastruktur till stöd för välfärden ska etableras mellan staten, kommuner och regioner. I processen bör staten och kommunsektorn nå en samsyn kring mål, takt, finansiering och ansvar när det gäller utveckling och förvaltning av samt anslutning till en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för grunddata och informationsutbyte. Processen förutsätter ett gemensamt ansvar samt styrning och samordning på olika nivåer. I arbetet är det viktigt att professionerna involveras och att deras erfarenheter beaktas. En annan viktig utgångspunkt i arbetet bör vara medborgarnas och medarbetarnas behov. Etiska aspekter som vikten av integritet behöver beaktas i arbetet.

5. Se över hur ett undantag från lokaliseringsprincipen skulle kunna utformas för att underlätta digitalisering i hela landet

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Ett delmål är också att Sverige ska ha bredband i världsklass. I budgetpropositionen för 2021 föreslås ytterligare satsningar på bredbandsutbyggnad. I syfte att främja god tillgång på digital infrastruktur för välfärden och samhället i stort bör det även ses över hur ett undantag från lokaliseringsprincipen för bredbandsverksamhet skulle kunna utformas. I arbetet bör de befogenheter kommunerna har beaktas.